

Szakonyi értékrendjének ez a helyes és biztos alapja menti őt meg a lényeg és jelenség felcserélésétől és az ebből származó szélsőségektől. Jelenünk kritikus szemlélete, lapangó s néha keményen megfogalmazott, bírálata erre az értékrendre támaszkodik. Korábbi kötetiben — a *Porcelán baba*-ban is — misztifikálta ezt az értékrendet (pl. *Háború*), egyetemessé, ugyanakkor természetessé és igazán alkalmazhatóvá a *Francia tanyá*-ban válik. Ezért tekintem ezt a kötetet az első igazán Szakonyi-könyvnek és jó könyvnek.

Tudom, hogy nem mondtam el ezzel mindent a kötet értékeiről, még kevésbé gyenge pontjairól. Csak utalni tudok a bő életpaszatlatból származó, változatos írói fogásokkal rögzített finom megfigyelésekre, néhány egészen sajátos és élményt nyújtó stílusbeli jellegzetességre vagy arra a könnyedségre, amellyel gondolatai kibontakoztatására alkalmas helyzeteket teremt. (E vonatkozásban is nagy utat tett meg írónk a *Porcelán baba* óta.) Szintén csak utalok arra a kísérletezési kedvre, amely abban a törekvésben mutatkozik meg, hogy a prózairódalom legújabb eredményeit elsajátítsa; s természetesen kell tekintenünk, hogy az nem jár mindig teljes sikerrel (pl. *Útjaink egyikén*).

Összegezésül ennyit mondhatnék: egy egyre erőteljesebben kirajzolódó íróegyniség figyelemre méltó alkotását olvashatjuk a *Francia tanyá*-ban. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1969.*)

NÉMETH JENŐ

BERTHA BULCSÚ: A BAJNOK ÉLETE

Ismét egy erős fiatalember, az író kedvencei közül a legújabb: Káli Gyula asztaliteniszező bajnok élete tárul elénk ebben a regényben. Hogy Káli asztaliteniszező, alig lényeges, az író számára ez a „foglalkozás” egy a sok közül, amellyel szándékát kifejezheti. A gondolati vázra bármilyen értelmes, célkitűző emberi tevékenység eseménysorozata ráépülhetne. A regény nemcsak sportstory, hanem egy életprogram, gondolkodásmód részekre bontott „ábrája”.

Káli Gyula megbecsült fiatalember Mohácson, az itteni világot azonban szűknek érzi, pedig a kikötőben számtalan hírrel fél-Európa hajósa, matróza megfordul, s Duha Vendel hajóskapitány, nagybátyja segítségével ő is elindulhatna Európa más országai felé. Biztonságos, békés családi körét, barátait, szerelmét, Brüll Ancsát egy őszi napon otthagyja, bizonytalanra, nélkülözésre cseréli fel. Budapestre indul, hogy egyre erősebb vágya valósággá váljék: asztalitenisz-bajnok legyen. Ez nála nem egyszerű vágy (hogy ebben a sportágban legyen bajnok, szintén esetleges), hanem az élet bármely területén kialakítandó tökéletesedési akarat. Káli Gyulának kettőzötten kell erősnek lennie, testben és lélekben. Ezt olyan szigorúan veszi, hogy az edzések nemcsak egy-egy délutáni elfoglaltságot jelentenek, hanem a legkisebb mozdulatoktól a legnagyobb döntésekig: meghatározó elvet. Mindent elfojt magában és körülötte, ami eltértené céljától: érzelmeket, szerelmet, a Duna menti táj életvibrációját. A természetes vagy természetellenes jelenségekre e meghatározó elv beidegződése, automatizmusa szerint válaszol: gyakorlás, edzés szakadatlanul. Ha érdeklí is valami, csak a pingpongozás után. Ez az időszak felkészülés a nagy feladatra és tette, a bajnokságra. Mint ennek az időszaknak a története: szürke, olyan a regény hangulata, szerkezete is. A kezdeti felfelé ívelés csitul, egyenes vonalú — egyenletessé válik az események mozgása a maguk ismétlődésében. Csak akkor szökik ismét magasra, amikor Káli életprogramjába betör a történelem; ellentmondásaival. 1956. október 23-án nem tud hazajutni, az üzem edzőtermében reked. Egyedül marad, a sportbeli ellenfelek, ki tudja, hol vannak. Csak a labdák és ő. Nem hermetikus világ ez még így sem, mert az élet borzalmai miatt meg-megtorpan: egy munkásór-kommunistát halva talál a gyár udvarán, ellenforradalmárok látogatják meg, gépfegyvertűz alatt kűszik órákig, hogy új labdákat szerezzen. Magatartását az egyedül lehetséges álláspontnak, meggyőződésnek hiszi, tudja. „A hazával, úgy látom, nem sokat törődik. Az utcán halomra lövik egymást a magyarok, maga pedig itt bűvészkedik” — mondják neki. „Ez nálam a hazafiság megnyilvánulása... Azt csinálom, amihez értek” — válaszolja. Kockázatvállalása, bátorsága csak bizonyos értékkel, csak szűk határral bír, mert elvei (sok pozitívumuk ellenére is) eltorzulnak. Annak ellenére, hogy a tökéletesedés útján halad, mint ember vesztésre áll. 1957-ben megnyeri a bajnokságot. De soha nem volt fájóbb napja, mint a győzelem estéjén. Mindinkább felismeri: „Az ember győzelme csak akkor ér valamit, ha mögötte állnak azok, akikért győzött...”, ha a siker elveszti közegét, az emberi közösséget, nem ér semmit...”

Győzelme pirruszi győzelem volt, jó adag tanulsággal. Útját folytatja, de jelleme több emberséggel, értelemmel, közösségi szellemmel töltődik fel.

Az író szándéka az volt, hogy azokról írjon, „akik megérzik az ábránd és a cél közötti óriási különbséget, s megteszik az első tudatos lépést az alkotó életforma felé. Azokról, akik reálisan számolnak térrel és idővel, megsemmisítik hangulataikat, és minden tudatos energiájukkal az elérendő célra összpontosítanak”.

Ezek a gondolatok időszerűek, merünk „termelte” ki azokat. De Bertha Bulcsú szándékának véghezvitelében, a megvalósításban, mint hőse, itt-ott vesztes marad. Ebben a regényben is jól illeszkednek egymáshoz erényei: a tárgyilagosság, a szabaddabb asszociáció, líraiság, az ironikus hangvétel. De a szerző elsősorban novellista, regénye meglehetősen terjengős, az a fegyelmezett szerkesztés és drámaiság, ami néhány novellájában megvalósult, itt csak részleteiben, töredezetten érvényesül. (Kozmosz Könyvek 1969.)

MARY GYÖRGY

OLVASÓNAPLÓ

NÉGY MAGYAR KÖNYV ROMÁNIÁBÓL

A romániai magyar irodalom egyik legérdekesebb könyvsorozata az utóbbi időben a *Forrás* sorozat, amely egészen fiatal írókat szerepeltet, pályakezdőket, akiknek többsége a kolozsvári egyetemen tanult. Ennek az egyetemnek nevelő és növelő szerepe tagadhatatlan a romániai magyar irodalom legújabb hajtására. A *Forrás* sorozat, amelynek legtöbb kötetét a jeles szatíraíró, Bajor Andor szerkesztette, első csapatában egy nagyon karakterisztikus, gyorsan egyéniesülő gárdát hozott fölszínre az erdélyi magyar irodalomban, pl. Lászlóffy Aladár és Szilágyi Domokos költőket, Bálint Tibor prózaíró. Most négy új *Forrás*-kötet olvastán úgy látjuk, hogy a fiatalokkal a romániai magyar irodalomnak egy újabb bokra hajt ki: Farkas Árpád, Csiki László, Magyar Lajos és Ferencz Zsuzsanna nem véletlenül kerülnek e rövid reflexióban együvé. A négy szerző majdnem egyidős; a három költő a sepsiszentgyörgyi Megyei Tükör című hetilap munkatársa, még így is együvé tartoznak. Mindnyájuk kötetét — milyen szép és milyen követendő példa — egy-egy idősebb kortársuk útnak indító szavai nyitják meg: Farkas Árpádot és Ferencz Zsuzsannát Lászlóffy Aladár, Csiki Lászlót Szócs István, Magyar Lajost Kányádi Sándor vezeti az irodalomba. Ez a pártoló kézenfogás több mint szokványos előszóírás: ez az irodalmi folytonosság elevenen élő, munkáló erejének megnyilatkozása.

FARKAS ÁRPÁD: MÁNAPOS ÉNEK

„Panyókára vetett kabáttal jöttem közetek” — mondja kötetnyitó versben a költő. Hetykesége, fiatalos lázlobogása mindenütt jelen van írásai-

ban. Nála érezhető leginkább, hogy a költészetet a maga és kortársai életének átgyúrása szolgálatába akarja állítani. A minduntalan föltűnő hetykesége mögött a legszebb életcél: felelősen élni. A nagy szavak lírai hitelét nem mindig tudja adni, de ott ahol a szülőföld, az ősök példáit idézi, nagyon hitelen és meggyőző a szó, és vallomása búvkörébe von. Sok-sok szülőföldet idéző tájképe van inkább csak lírai reflexiókkal, hazavágyásról, az otthon örömérő; néha aztán egy-egy versben a pusztá képen túl olyan gondolat súlyosul, hogy bátran állítható nemzedéke vallomásának a vers: „forradalmaszép arcuk foszforeszkál, hogy megeljük az utat hazáig — fiúk, fiúk, viháncoló csitkók a vad szelekben, ha netalán az úrig nem sikerül szállnunk, s e rögös földre mégis visszatérnénk, csak lábujjhegyen, halkan!; apáink hűlő, drága arcán járunk.” (*Apáink arcán.*) Másutt az apák nemzedékéhez beszél nem kis öntudattal, az összekötő hitről szól, ami elég ritka a magakorabeli költőknél, hiszen éppen a nemzedéki meghasonlás a szokottabb. Nyughatatlansága, helyét kereső izgalma sohasem hagyja el, nem válik naiv örvendező örökösévé annak, amit nemzedéke készen kapott. Van ebben a helykeresésben, nyughatatlanságban homályosság is: „Aki itt él, az mind így éljen: lobos idegekkel fogózza a szélben, ne hagyja, hogy a lomha nyugság gypjas juhait elringassák.” (*Csak csend ne legyen.*) „Szél, ne hagyj, hogy puha kóca a nyugalomnak befonjon mindent, ami él.” (*Őszi szél.*) Vagy itt ez a furcsa, homályos kötetzáró versszak: „Szedd össze magad, indulj. Kezed ügyében minden: a táj, a bot meg ez a mítikus keleti szél.